

10.01.2019

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Aruanne

**Teadmussiirde pikaajaline programm ühistegevuse tegevusvaldkonnas,
perioodil 01.01.2018 – 31.12.2018**

Ühistegevuse tegevusvaldkonna teadmussirde pikaajalise programmi eesmärgiks on tegeleda põllumajandussaaduste tootjate ja töötajate ühistegevusega seotud väljakutsetega, et muuta ühistegevuse koostöövorm järjest sisukamaks ning ettevõtjatele tulutoovamaks.

Antud programmi raames käsitletakse ühistegevusena põllumajandussaaduste tootjate ja töötajate majandusliku ühistegevuse edendamist.

Raamleping nr 171752 sõlmiti 18. novembril 2016. Programmi täidavad: Eesti Maaülikool, MTÜ Eesti Põllumeeste Keskliit, Maaelu Edendamise Sihtasutus, MTÜ Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Põllumeeste Ühistu KEVILI ja MTÜ KEVILI Koolitused. (EPKK ja EPK ühinesid 2017. aastal)

1. Aja- ja tegevuskava täitmine ning selles esinenud muudatused ning planeeritavad tegevused järgmisel poolaastal

1.1 Aja- ja tegevuskava täitmine ning selles esinenud muudatused

Alljärgnevas tabelis on välja toodud vastavalt Nõukogu aja- ja tegevuskava otsustele korraldatud tegevused 2018.a. ning neis esinenud muudatused:

Nõukogu otsustega kinnitatud 2018.a. aja- ja tegevuskava järgsed tegevused:	2018.a. korraldatud tegevused ja muudatused:
Infopäev: "Ühistu omanik on ühistu liige".	Korraldatud 07.02.2018.
Infopäev: "Ühistegevuse praktilised näited".	Korraldatud 27.02.2018.
Infopäev: "EL põllumajanduslikud tootjaorganisatsioonid ja EL struktuurifondide toetuste võimalused".	Korraldatud 14.02.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: "Ühistulise koostöö eelised erinevate sektorite vahel".	Korraldatud 21.03.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: "Ühistu sisenemine jaekaubandusse".	Korraldatud 31.01.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: "Ühistuline turundamine".	Korraldatud 06.03.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: "Tulundusühistu finantsjuhtimine".	Korraldatud 25.01.2018.
Kahepäevane täienduskoolitus: "Ekspordikoolitus".	Korraldatud 03.04.-04.04.2018.
Ettevõtete külastus Eestis: "Toormele lisandväärtuse andmine" - väike piimatööstused.	Korraldatud 28.03.2018.
Ettevõtete külastus Eestis: "Toormele lisandväärtuse andmine" - Vastse-Kuuste lihatööstus.	Korraldatud 18.04.2018.

Ettevõtete külastus Eestis: "Toormele lisandväärtuse andmine" - Saaremaa piimatööstus.	Korraldatud 17.01.2018.
Ettevõtete külastus Eestis: "Toormele lisandväärtuse andmine" - Siidrikoda.	Korraldatud 26.10.2018.
Õpiring: "Viljandi väikepõllumajandus tootjate koostöö õpiring".	Korraldatud 3 kohtumist: 07.02.2018; 21.03.2018 ja 01.10.2018.
Õpiring: "Piimanduse koostöö õpiring".	Korraldatud 3 kohtumist: 19.06.2018; 12.07.2018 ja 02.11.2018.
Õpiring: "Toidunisu tootjate koostöö õpiring".	Korraldatud 3 kohtumist: 05.04.2018; 19.04.2018 ja 07.12.2018.
Kahepäevane täienduskoolitus: "Kommunikatsioon ühistus".	Korraldatud 24.04.-25.04.2018.
Kahepäevane täienduskoolitus: "Keskühistu loomine".	Korraldatud 04.09.-05.09.2018.
Infopäev: "Ühistu omanik on ühistu liige".	Korraldatud 26.09.2018.
Infopäev: "EL põllumajanduslikud tootjaorganisatsioonid ja EL struktuurifondide toetuste võimalused".	Korraldatud 24.10.2018.
Infopäev: "Ühistegevuse praktilised näited".	MUUDATUS: 10.10.2018 asemel korraldati infopäev 30.10.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: „Ühistulise organisatsiooni juhtimisvõimekuse tõstmine“.	Korraldatud 05.11.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: „Ühistulise organisatsiooni juhtimisvõimekuse tõstmine“.	Korraldatud 06.11.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: „Ühistulise organisatsiooni juhtimisvõimekuse tõstmine“.	Korraldatud 07.11.2018.
Ühepäevane täienduskoolitus: „Ühistulise koostöö eelised erinevate sektorite vahel“.	MUUDATUS: 31.10.2018 asemel korraldati koolitus 13.11.2018.
Konverents: „Läbi ühistulise tegevuse konkurendist partneriks“.	Korraldatud 22.11.2018.

Välisettevõtete külastus: "Rahvusvaheline koostöö põllumajanduses" - sihtriik Šotimaa.	Korraldatud 26.11.-30.11.2018.
Käsiraamat: „Ühistu loomise käsiraamat (sisaldab juriidilisi teemasid)“.	Avaldatud veebilehel 31.12.2018.
Teabematerjal: „Toodete eksport ja turustamine“.	Avaldatud veebilehel 31.12.2018.
Teabematerjal: „Liikmete kaasamine otsustusprotsessidesse“.	Avaldatud veebilehel 31.12.2018.
Teabematerjal: „Ühistutevaheline koostöö“.	MUUDATUS: Nõukogu otsusega 07.09.2018 avaldatakse teabematerjal aastal 2019.

1.2. Planeeritavad tegevused 2019.a. esimesel poolaastal

Järgmisel poolaastal korraldatakse järgmised tegevused:

- a) Infopäev: „Toorme hinna kujunemine ühistu liikmele“ - veebruar;
- b) Infopäev: „Ühistu omanik on ühistu liige“ – märts;
- c) Infopäev: „Kuidas lahendada konflikte?“ – aprilli asemel korraldatakse 30.01.2019;
- d) Infopäev: „Ebaausate kaubandustavade vastane kaitse ja head tavad toiduainete tarneahelas“ – jaanuari asemel korraldatakse 15.03.2019.
- e) Kahepäevane täienduskoolitus: „Finantseerimine“ – märts;
- f) Ühepäevane täienduskoolitus: „Kommunikatsioon ühistus“ – märts;
- g) Ühepäevane täienduskoolitus: „Jaekaubanduse võimalused“ – jaanuari asemel märts;
- h) Ühepäevane täienduskoolitus: „Turunduse võimalused“ – jaanuari asemel märts;
- i) Ühepäevane täienduskoolitus: „Riskijuhtimine põllumajanduses“ – mai;
- j) Kahepäevane täienduskoolitus: „Koostöö arendamise meetodid“ – märts;
- k) Kahepäevane täienduskoolitus: „Ühistegevuse praktilised kogemused“ – mai;
- l) Ühepäevane täienduskoolitus: „Ühistegevuse praktilised kogemused“ – veebruar;
- m) Viljandi väikepõllumajandus tootjate koostöö õpiringi 2 kohtumist;
- n) Piimanduse koostöö õpiringi 2 kohtumist;
- o) Toidunisu tootjate koostöö õpiringi 2 kohtumist;
- p) Ettevõtete külastus Eestis: „Toormele lisandväärtuse andmine“ - 11.01.2019 külastatakse Frank Kutter OÜ-d ja kohtutakse Viru Lihaihistuga;

- q) Ettevõtete külastus Eestis: „Toormele lisandväärtuse andmine“ - 15.01.2019 külastatakse AS Metsaküla Piim ja Kaiu LT OÜ-d;
- r) Ettevõtete külastus Eestis: „Toormele lisandväärtuse andmine“ - 18.01.2019 külastatakse MTÜ Liivimaa Lihaveist;
- s) Ettevõtete külastus Eestis: „Toormele lisandväärtuse andmine“ - 22.01.2019 külastatakse Scandagra Eesti AS-i.

2. Tegevuste ja nende tulemuste kirjeldus

2.1 Infopäevad

Infopäevad teemal “Ühistu omanik on ühistu liige”.

07.02.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 12 osalejat.

26.09.2018; Türi Kultuurikeskus, Türi; 11 osalejat.

- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja Nõukogu esimees **Olav Kreen** - Ühistu liikme õigused, vastutus ja kohustused
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja juhatuse liige **Vahur Tõnissoo** - Ühistu liikmeks olemise olemus

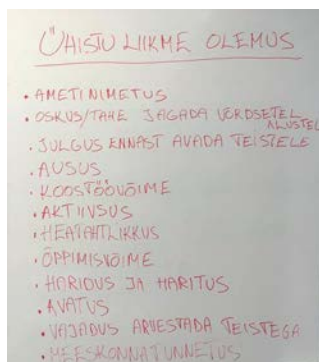
Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastanud 07.02.2018 infopäeva teematikat heaks. 73% vastanutest pidasid infopäeva ettekandeid heaks ja 27% rahuldavaks. 26.09.2018 infopäeva teematikat ja ettekandeid pidasid kõik vastanud heaks.

Infopäevade sihtgrupp oli alustavate ja toimivate ühistute liikmed. Infopäevadel osales kokku vastavalt 12 ja 11 osalejat. Infopäevade eesmärgiks oli ühistegevuses osalejate arvu kasv põllumajandus- ja toidusektoris. Lisaeesmärgidena sooviti suurendada teadlikuse ja teadmiste kasvu ning luua keskkonda ühistegevuse suurendamiseks. Samuti sooviti koolitada teabe levitajaid (26.09.2018), et tekiks uusi ühistuid.

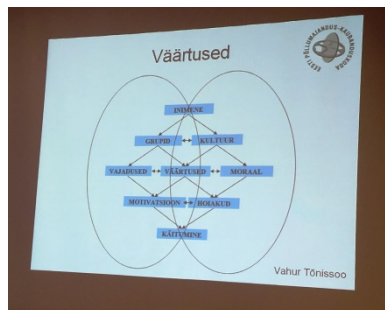
Infopäevadel selgitati olulisemaid lähtepunkte – ühistu liige peab tunnetama enda kui ühistu omaniku vastutust ühistu ees ja tuleb mõista ühistu liikme tasandil tehtavate otsuste mõju. Räägiti ka teemast, et selleks, et olla hea ühistu omanik, on vaja kasutada ühistu teenuseid ja informatsiooni. Rõhutati kommunikatsiooni osatähtsust ja olemasolu. Vajalik on ühistu otsuste

läbinähtavuse suurendamine. Ühistu liikmete kui omanike panus ühistu kasvatamisel ja arendamisel tuleb läbi informatsiooni ja kommunikatsiooni.

07.02.2018:

26.09.2018:

Infopäevad teemal “Ühistegevuse praktilised näited”.

27.02.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 12 osalejat.

30.10.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 10 osalejat.

Lektor: Läti teraviljauhistu direktor **Edgars Ruža**.

- Ühistegevuse praktilised näited I – Läti teraviljauhistu LatRaps
- Ühistegevuse praktilised näited II – Läti teraviljauhistu LatRaps

Tagasiside kohaselt pidasid 90% vastanutest 27.02.2018 infopäeva teematikat ja ettekannet heaks ning 10% rahuldavaks. 30.10.2018 infopäeva teematikat ja ettekannet pidasid kõik vastanud heaks.

Infopäevade sihtgrupiks olid alustavate ja toimivate ühistute liikmed, juhtkond ning nõukogu. Infopäevadel oli kokku vastavalt 12 ja 10 osalejat. Infopäevade eesmärgiks oli parima ja

halvima praktika/kogemuste jagamine. Lisaeesmärkidena sooviti suurendada teadmisi ja teadlikust.

Infopäevadel toodi kuulajateni rahvusvahelist ühistegevuse kogemust ja anti ülevaade rahvusvahelise ühistegevuse arenguteest Läti ühistu LatRaps näitel. Diskuteeriti ühistu kasvatamise ja arenguga seotud probleemide ja võimaluste üle. Samuti räägiti olulisematest pidepunktidest eduka ühistu puhul.

27.02.2018:

30.10.2018:

Infopäev teemal “EL põllumajanduslikud tootjaorganisatsioonid ja EL struktuurifondide toetuste võimalused”.

14.02.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 15 osalejat.

24.10.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 22 osalejat.

Lektorid 14.02.2018: Maaeluministeriumi peaspetsialist **Kalev Karisalu**,

Maaeluministeriumi põllumajanduspoliitika osakonna põllumajanduse ja toidusektori arengu büroo juhataja **Janeli Tikk** ja Konkurentsiameti konkurentsitenistuse järelevalveosakonna

juhataja asetäitja **Katrin Tasa**. **24.10.2018** oli Kalev Karisalu asemel lektoriks Maaeluministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna põllumajanduse ja toidusektori arengu büroo peaspetsialist **Kaie Laaneväli**.

- Tootjaorganisatsioon kui EL ühise põllumajanduspoliitika meede põllumajandustootjate turujõu suurendamiseks – Kalev Karisalu/Kaie Laaneväli
- Investeeringutoetused töötlemiseks ja turustamiseks – Janeli Tikk
- Ühistegevus põllumajanduses ja konkurentsireeglid – Katrin Tasa

Tagasiside kohaselt pidasid 82% vastanutest 14.02.2018 infopäeva temaatikat heaks ja 18% rahuldavaks. Infopäeva (14.02.2018) ettekandeid pidasid 91% vastanutest heaks ja 9% rahuldavaks. 24.10.2018 infopäeva temaatikat pidasid kõik vastanud heaks, ettekandeid pidasid 91% heaks ja 9% rahuldavaks.

Infopäevade sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu. Infopäevadel oli kokku vastavalt 15 ja 22 osalejat. Infopäevade eesmärgiks oli teadmiste ja teadlikuse suurendamine.

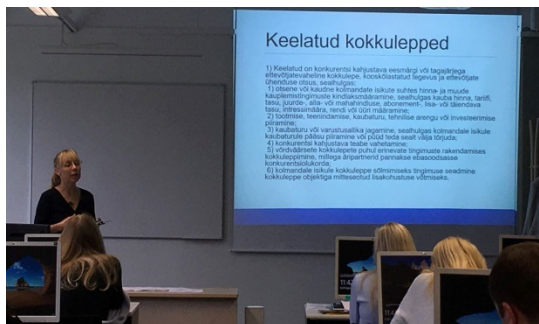
Lisaeesmärkidena sooviti suurendada ühistegevuses osalejate arvu põllumajandus- ja toidusektoris ning luua positiivset ja tulutoovat keskkonda.

Infopäevadel anti ülevaade maaelu arengukavas pakutavatest võimalustest ja teistest rahastamisvahenditest ühistule igapäevaseks tegevuseks ja arendustegevusteks. Toodi välja olulise aspektina, et millised on meil täna erinevad finantsinstrumendid ühistute investeeringuteks. Räägiti ka millised on konkurentsiseadustest tulenevad erandid ühistutele ja püüti sellest tulenevalt arusaada, millised on meil ühistute arendamisevõimalused.

14.02.2018:

24.10.2018:

2.2 Ühepäevased täienduskoolitused

Ühepäevane täienduskoolitus teemal “Ühistulise koostöö eelised erinevate sektorite vahel”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=8783&id_ay_toi_mumine=11385&steemi_seaded=3,1,12,1

21.03.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 14 osalejat.

Lektorid: Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja juhatuse esimees **Roomet Sõrmus**, Kõljala Põllumajanduslik OÜ juhatuse liige **Tõnu Post** ja TÜ Farm In juhatuse liige **Urmas Pallon**.

- Ühistegevus põllumajanduse esindusorganisatsioonides – Roomet Sõrmus
- Ühistulise tegevuse kogemused – Tõnu Post
- TÜ Farm In ühistute vaheline sisendite ostu osakond: visioon ja tegelikkus – Urmas Pallon

Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastanud koolituse teematikat heaks. 89% vastanutest pidasid koolituse ettekandeid heaks ja 11% rahuldavaks.

Koolituse sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu. Koolitusel osales kokku 14 osalejat. Koolituse eesmärgiks oli ühistute konsolideerumine ning suurem koostöö. Lisaeesmärgidena püüti näidata suuremat kasu efektiivsusest, kuidas jõuda väärtusahelas kõrgemale ning anda julgustust rahvusvaheliseks koostööks.

Koolitusel anti praktiliste näidete varal edasi tänast teadmist koostööks oluliseks peetavatest seisukohtadest. Samuti käsitleti milline on ühistute ja katuseorganisatsioonide roll suuremate ühistegelike ettevõtmiste arendustegevuses.

Ühepäevane täienduskoolitus teemal “Ühistu sisenemine jaekaubandusse”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=8683&id_ay_toimumine=11246&systemi_seaded=3,1,12,1

31.01.2018; Eesti Maaülikool, Tartu ; 18 osalejat.

Lektorid: MTÜ Ehtne Talutoit juhatuse liige **Sirkka Pintmann** ja Coop Eesti Keskühistu ostudirektor **Oliver Rist**.

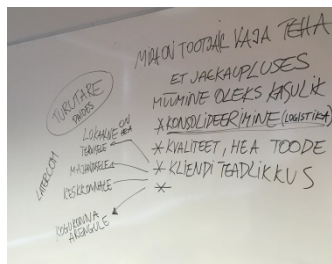
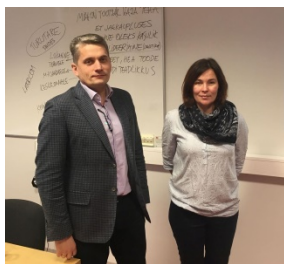
- Sisenemine jaekaubandusse – MTÜ Ehtne Talutoit vaade
- Sisenemine jaekaubandusse – Coop Eesti Keskühistu vaade

Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastanud nii temaatikat kui ka ettekandeid heaks.

Koolituse sihtgrupiks olid tegutsevate ühistute juhtkond ja müügijuhid. Koolitusel osales 19 osalejat. Koolituse eesmärgiks oli teadmiste ja teadlikuse kasv läbi praktiliste näidete ja kogemuse. Lisaeesmärkidena püüti edasi anda efektiivsuse suuremat kasu ja kuidas jõuda väärtusahelas kõrgemale.

Koolitusel osalenutele tutvustati jaekaubandusega suhtlemisel ja koostööle asumisel kaasnevaid erinevaid kitsaskohti ja olulisi aspekte. Diskussioonis räägiti läbi jaekaubandusse sisenemisega seotud nõuded ja ka sellest tulenevad investeeringute vajadused. Räägiti erinevatest vormidest jaekaubanduses müümisel, võrgustiku võimalustest ja vajadustest. Toonitati ka seda, et jaekaubandusse sisenemisel tuleb ka arvestada toote sihtgruppi ja võimaliku tarbijaskonna huve

– sihtgrupi positsioneerimine. Samuti toodi välja, et kõikidel juhtudel ei ole mõistlik jaekaubandusse oma toodetega siseneda ning tuleks kaaluda ka teisi alternatiivseid võimalusi.

Ühepäevane täienduskoolitus teemal “Ühistuline turundamine”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=8782&id_ay_toumumine=11384&systemi_seaded=3,1,12,1

06.03.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 19 osalejat.

Lektorid: Tartu Kaubamaja Keskuse ja Viimsi Keskuse turundusjuht **Piret Kull**, Eestimaa Kartul TÜ juhatuse liige **Oliver Ots** ja OÜ Matsimoka juhatuse liige **Jan Inno**.

- Toidutootjate turundus kaubanduskeskustes – Piret Kull
- Ühistuline koostöö Eestimaa Kartul TÜ näitel – Oliver Ots
- Matsimoka lugu – Jan Inno

Tagasiside kohaselt pidasid 91% koolituse teematikat heaks ja 9% rahuldavaks. Kõik vastanud pidasid koolituse ettekandeid heaks.

Koolituse sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu. Koolitusel osales kokku 19 osalejat. Koolituse eesmärk oli väärtusahelas kõrgemale liikumine. Lisaeesmärkidena sooviti suurendada teadmiste ja teadlikuse kasvu, selgitada ühistulise turundamise kasumlikkust ja efektiivsust ning suurendada ühistegevuses osalejate arvu põllumajandus- ja toidusektoris.

Koolitusel räägiti turundamise ja müügi olulisusest ühistu tegevuses läbi kogemuslike näidete ning kirjeldati eduka turunduse erinevaid viise, et saavutada eesmärged. Anti ka ülevaade, et

millised on meie tänaste ühistute turundamise ja turustamisega seotud kitsaskohad ja võimalused nende lahendamiseks.

Ühepäevane täienduskoolitus teemal “Tulundusühistu finantsjuhtimine”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=8622&id_ay_toi_mumine=11165&syssteemi_seaded=3,1,12,1

25.01.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 22 osalejat.

Lektorid: TÜ Farm In raamatupidaja **Mary Mägi** ja Baker Tilly Baltics OÜ vandeaudiitor **Enre Oru**.

- Tulundusühistu raamatupidamine ja aruandlus – Mary Mägi
- Tulundusühistu finantsjuhtimine – Enre Oru

Tagasiside kohaselt pidasid 94% vastanutest koolituse teematikat heaks ja 6% rahuldavaks. 69% vastanutest pidasid koolituse ettekandeid heaks ja 31% rahuldavaks.

Koolituse sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu ning alustavate ja toimivate ühistute liikmed. Koolitusel osales kokku 21 osalejat. Koolituse eesmärk oli teadmiste ja teadlikuse kasv. Lisaeesmärkidena sooviti, et toimuks kogemuste jagamine ning et suureneks ühistegevuses osalejate arv põllumajandus- ja toidusektoris.

Koolitusel vaadati tegeva ühistu finantsjuhtimise olulisi aspekte tulundusühistu Farm In näitel. Selgitati tulundusühistu finantsjuhtimisel finantsindikaatorite ja otsustamise seoseid. Analüüsiti erinevatest finantsjuhtimise otsustest tulenevat mõju juhtimisprotsessis. Vaadati ühistu põhikirja ja finantsnäitajate vahelisi olulisi seoseid. Osalejatel oli võimalus küsida praktilisi küsimusi ja koos püüti leida parimad lahendused. Vaadati ka tulundusühistu seaduse ja audiitori seisukohta ning sellest tulenevaid kohustusi finantsjuhtimises.

Ühepäevane täienduskoolitus teemal “ Ühistulise koostöö eelised erinevate sektorite vahel”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9503&id_ay_toi_mumine=12347&systemi_seaded=3,1,12,1,

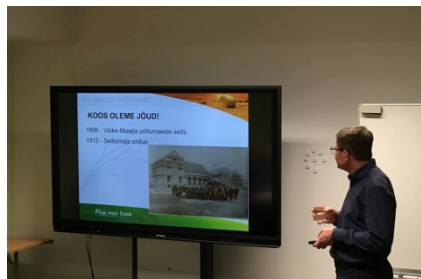
13.11.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 12 osalejat.

Lektorid: Eestimaa Talupidajate Keskliidu tegevjuht **Kerli Ats**, TÜ Farm IN juhatuse liige **Urmas Pallon** ja Põllumeeste ühistu KEVILI Nõukogu esimees **Jaak Läänemets**.

- Esindusorganisatsioonide roll ühistegevuse arendamisel Eestis – Kerli Ats
- TÜ Farm IN kasvuraskused ja tulevik – Urmas Pallon
- Põllumeeste ühistu KEVILI kogemus koostööst teiste ühistutega – Jaak Läänemets

Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastanud koolituse teematikat ja ettekandeid heaks.

Koolituse sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu. Koolitusel osales kokku 12 osalejat. Koolituse eesmärgiks oli suurendada teadmisi koostööst erinevate sektorite vahel. Selgitati erinevate valdkonna ettevõtete koostöövajadust lähtuvalt siseturu piiratusest ning ettevõtete vahelise koostöö eeliseid ja võimalusi.

Kolm ühepäevast täienduskoolitust teemal “ Ühistulise organisatsiooni juhtimisvõimekuse tõstmine”.

Õppekavad avaldatud:

[https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9502&id_ay_toi_mumine=12345&systeemi_seaded=3,1,12,1,](https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9502&id_ay_toi_mumine=12345&systeemi_seaded=3,1,12,1)

[https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9502&id_ay_toi_mumine=12346&systeemi_seaded=3,1,12,1,](https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9502&id_ay_toi_mumine=12346&systeemi_seaded=3,1,12,1)

[https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9502&id_ay_toi_mumine=12344&systeemi_seaded=3,1,12,1,](https://ois.emu.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9502&id_ay_toi_mumine=12344&systeemi_seaded=3,1,12,1)

05.11.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 14 osalejat.

06.11.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 12 osalejat.

07.11.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; 10 osalejat.

Lektor: Dr Constantine Iliopoulos, Ateena Põllumajandus Ülikool ja Põllumajandusökonomika Uurimisinstituut, Kreeka.

05.11.2018:

- Põllumajandusühistute baastadmised ühistute Nõukogu liikmetele
- Juhtide roll põllumajandusühistutes: kohustused, vastutus ja õigused
- Põllumajandusühistute juhtimine ja omandiõigus: Nõukogu liikmete vaatenurk
- Põllumajandusühistute juhtimine ja tõhus ning efektiivne juhtkonna järelvalve
- Organisatsiooni struktuur, hääletussüsteemid ja efektiivne liikmete huvide esindamine

06.11.2018:

- Põllumajandusühistute baastadmised ühistute juhtkonnale
- Juhtkonna roll põllumajandusühistutes: kohustused, vastutus ja õigused
- Põllumajandusühistute juhtimine ja omandiõigus: juhtkonna vaatenurk
- Põllumajandusühistute juhtimine ja juhtkonna-nõukogu ning juhtkonna-liikme suhtlus
- Organisatsiooni struktuur, hääletussüsteemid ja ühistu efektiivne juhtimine

07.11.2018:

- Põllumajandusühistute baasteadmised ühistute omanik-liikmetele
- Põllumajandusühistute liikmed: kohustused, vastutus ja õigused
- Põllumajandusühistute juhtimine ja omandiõigus: liikmete vaatenurk
- Põllumajandusühistute juhtimine ja liikmete panus
- Organisatsiooni struktuur, hääletussüsteemid ja efektiivne liikmete kontroll ühistus

Tagasiside kohaselt:

05.11.2018 – pidasid kõik vastanud temaatikat heaks. 85% vastanutest pidasid ettekannet heaks ja 15% rahuldavaks.

06.11.2018 – 89% pidasid temaatikat heaks ja 11% rahuldavaks. 78% vastanutest pidasid ettekannet heaks ja 22% rahuldavaks.

07.11.2018 – pidasid kõik vastanud nii temaatikat kui ka ettekannet heaks.

05.11.2018 koolituse sihtgrupiks olid ühistute Nõukogu liikmed, 06.11.2018 sihtgrupiks ühistute tegevjuhid ja juhatuse liikmed ning 07.11.2018 ühistute liikmed. Koolitustel osales kokku vastavalt 14, 12 ja 10 osalejat. Koolituste eesmärgiks oli suurendada teadmisi ühistulise organisatsiooni juhtimisvõimekuse tõstmisest erinevatel juhtimistasemetel. Koolitustel keskenduti ühistulise organisatsiooni juhtimise eripäradele, juhtimisvõimekuse tõstmise võimalustele ning rõhutati liikme-omaniku kontrolli olulisust. Koolitusel pöörati tähelepanu erinevate tasandite otsustusõigustele. Toodi esile kahe dimensioonilist juhtimistasandit, kas me kontrollime võimu läbi otsuse kontrolli ja otsuse juhtimise. Otsuste juhtimine on tegevjuhi töö. Omaniku ülesanne on kontrollida, kas see otsus on kinnitatud ja jälgida kuidas ja kas seda minu kui omaniku otsust täidetakse. Toodi ka esile, et traditsiooniline ühistu muutub ajas ja nii juhtimine, finitseerimine kui ka otsustamine muutub komplitseeritumaks. Leiti, et nende teemade käsitlemine vajab täieendavalt tähelepanu ja eraldi õppepäevi.

Koolitustel osalenud töid positiivsena välja asjaolu, et koolitustel omandati teadmisi läbi mänguliste grupitööde.

2.3 Kahepäevased täienduskoolitused

Kahepäevane täienduskoolitus teemal: “Kommunikatsioon ühistus”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/ltere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=8884&id_ay_toi_mumine=11526&systemi_seaded=3,1,12,1,

24.04.-25.04.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; samu osalejaid oli mõlemal päeval kokku 11.

Lektor: HAL Koolitus OÜ koolitaja **Ene Seidla**.

- Kommunikatsioon kui proaktiivne, suunatud ja mitmesuunaline protsess. Miks ja kuidas?
- Simulatsiooniharjutus. Püüame edastada üht sõnumit, näeme reaajas, mis toimub tegelikult kuulaja peas. Eesmärgi hajumine ja teisenemine, filtrid, selektiivne kuulmine, terminite erinev tõlgendamine. Tuletame 5 peamist reeglit, kuidas olla kommunikatsioonis edukas.
- Ühistegevuse kommunikatsioon kui kokkulepetel ja reeglitel põhinev suhtlus. Reeglite kokkuleppimine – missugune info on nähtav, millal, mis kanalis ja miks.
- Töövormid olukordades, kui arvamusi ei avaldata või kui arvamusi on palju ja üksteist ei kuulata. Konfliktide vältimine ja konsensuse otsimise võimalused. Kriisikommunikatsioon.
- Simulatsiooniharjutus – kliendi sõnumite mõistmine, infovahetus väärtusahelas. Kuidas mõjutab kommunikatsioon koostööpartnerite motivatsiooni? Kommunikatsioon liikmete, juhatuse ja nõukogu vahel. Psühholoogia põhitõed kommunikatsioonis. Enesekehtestamine kommunikatsioonis. Kiire ja aeglane mõtlemine.
- Väljapoole suunatud kommunikatsioon. Meediasuhtlus. Kanalite valimine, sõnumi vormimine ja sõnumi müük. Halvad uudised – kuidas käituda. Kriisijuhtimise ABC.

Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastanud nii koolituse teematikat kui ka ettekandeid heaks.

Koolituse sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu. Koolitusel osales kokku esimesel päeval 12 osalejat ja teisel päeval 10 osalejat. Koolituse eesmärgiks oli koostöö oskuste arendamine. Lisaeesmärgiks oli näidata suuremat kasu efektiivsusest.

Koolitusel räägiti struktuurselt läbi kommunikatsiooni teematika ja informatsiooni levik ühistu erinevatel juhtimistasanditel ja erinevates rollides. Samuti jagati teadmist, kuidas ühistu juhtorganid peaksid toimima teatud kriisi situatsioonides kommunikeerimisel. Läbi praktiliste harjutuste ja rollimängude õpiti tundma kommunikatsiooni meetodikaid ja meetodeid. Samuti õpiti tundma meediaga suhtlemise iseärasusi ja viise, kuidas paremini meediasse jõuda.

Kahepäevane täienduskoolitus teemal “Ekspordikoolitus”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/ltere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=8902&id_ay_toi_mumine=11545&systemi_seaded=3,1,12,1,

03.04.-04.04.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; samu osalejaid mõlemal päeval oli kokku 12.

Lektorid: CM Tallinn AS juht **Indrek Aigro**, Saaremaa Piimatööstus AS juhatuse liige **Ülo Kivine**, AS Salvest Nõukogu esimees **Veljo Ipits** ja Piimandusühistu E-Piim juhatuse liige **Jaanus Murakas**.

- Eksport ning riskide juhtimine toorainete kaubanduses – Indrek Aigro
- Mida toota ja kuhu müüa – Ülo Kivine
- AS Salvest – ajalugu ja arenguvõimalused kodu- ja eksporditurgudel – Veljo Ipits
- Eesti piimanduse senisest suurema konkurentsivõime tekkimise eeldused – Jaanus Murakas

Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastanud nii teematikat kui ka ettekandeid heaks.

Koolituse sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu. Koolitusel osales mõlemal päeval 14 osalejat. Koolituse eesmärgiks oli rahvusvahelise koostöö suurendamine. Lisaeesmärkidena sooviti suurendada teadmiste ja teadlikuse kasvu, näidata tulutoovust ning kuidas jõuda väärtusahelas kõrgemale.

Koolitusel anti ülevaade mõnedest tänastest eksportivatest ettevõtetest ning räägiti ekspordist toidu ja põllumajandus saaduste puhul. Saadi veelikord kinnitust, et ühtepidi Eesti on väga väike, et üksiku ettevõtjana pakkuda oma toodangut ekspordiks, aga teistpidi piisavalt suur, et pakkuda oma toodangut siseturule. Ekspordi osas on kindlasti oluline valdkondlik koostöö. Ekspordi puhul kaasnevad mitmed nõuded, mida tuleb täita, Veterinaar- ja Toiduameti nõuded. Oluline on ka riikidevaheline koostöö, et luua tingimused ettevõtjatele turule sisenemiseks. Vajalik on hea toode ning ettevõtjatevaheline koostöö, et tagada maht. Samuti anti hea ülevaade uutest eksporditavatest toodetest. Toonitati, et selleks, et ekspordi teostada, on vaja äärmiselt põhjalikult omada ülevaadet sihtriigi turust, erinevatest teguritest ja ka kultuurilistest aspektidest.

Kahepäevane täienduskoolitus teemal “Keskühistu loomine”.

Õppekava avaldatud:

https://ois.emu.ee/pls/ois/ltere.tulemast?leht=OK.AY.VP&id_ay_programm=9402&id_ay_toi_mumine=12164&systeemi_seaded=3,1,12,1

04.09.-05.09.2018; Eesti Maaülikool, Tartu; esimesel päeval 12 osalejat, teisel päeval 11 osalejat.

Lektorid: Piimandusühistu E-Piim Nõukogu esimees **Sulev Mölder**, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja juhatuse liige **Vahur Tõnissoo**, Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu juhatuse esimees **Tanel Bulitko**, Advokaadibüroo LEXTAL vandeadvokaat **Olavi-Jüri Luik** ja Advokaadibüroo LEXTAL advokaat **Rainer Ratnik**.

- Keskühistu moodustamine ühistute ühinemisel Piimandusühistu E-Piim näitel – Sulev Mölder
- Nõukogu ja juhatuse liikmete roll TÜ Farm In käivitamisel – Vahur Tõnissoo
- Nõukogu ja juhatuse liikmete roll Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu arendamisel – Tanel Bulitko
- Keskühistu loomist puudutavad õigusaktid – Olavi-Jüri Luik ja Rainer Ratnik

Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastanud nii temaatikat kui ka ettekandeid heaks. Koolituse sihtgrupiks olid ühistute juhtkond ja nõukogu. Koolitusel osales esimesel päeval 12 ja teisel päeval 11 osalejat. Koolituse eesmärgiks oli ühistute konsolideerumine ja suurem koostöö. Lisaeesmärkideks olid teadmiste ja teadlikuse kasv, suurem kasu efektiivsusest, rahvusvaheline koostöö ja väärtusahelas kõrgemale jõudmine.

Koolitusel räägiti keskühistu loomise võimalustest ja vajadustest, selgitati keskühistu loomise aluspõhimõtteid ning selleks vajalike kokkulepete fikseerimist seadusandlusest tulenevalt. Samuti arutleti keskühistu tekkeks vajalike eelduste üle ning ühistu juhatuse ja nõukogu rolli üle selles protsessis.

2.4 Eesti ettevõtete külastused

Esimene ettevõtete külastuse päev **“Toormele lisandväärtuse andmine”** toimus 17.01.2018, Saaremaal.

2.4.1 Saaremaa Piimatööstus AS ja Kõljala Põllumajanduslik OÜ

a) **“Toormele lisandväärtuse andmine” – 17.01.2018;**

Saaremaa Piimatööstus AS, Pikk tn 64, 93815, Kuressaare; grupijuhi nimi: Rando Värnik; kõneleja: Ülo Kivine; osavõtjate arv: 11 osalejat.

b) **“Toormele lisandväärtuse andmine” – 17.01.2018;**

Kõljala Põllumajanduslik OÜ, Pihla vald, Saaremaa; grupijuhi nimi: Rando Värnik; kõneleja: Tõnu Post; osavõtjate arv: 11 osalejat.

Külastati kahte ettevõtet: Saaremaa Piimatööstus AS ja Kõljala Põllumajanduslik OÜ. Külastuste sihtgrupiks olid toimivate ja alustavate põllumajandusühistute juhtkond ja liikmed. Külastustel osales kokku 11 osalejat. Külastuste eesmärgiks oli praktilise teadmise jagamine koostöö arendamiseks ja toormele lisandväärtuse andmiseks

Külastuse päeval saadi ülevaade uuendatud tehnoloogiatest piimatootmises ja vaadati piimatööstuse ahelas toodete tehnoloogilisi iseärasusi ning kuidas ühistuline piim jõuab väärtusahelas tooteni. Tutvuti ka Saaremaa piimatootjate ühistu juhtimisstruktuuriga ja räägiti ühistu liikmete kaasamisest otsustusprotsessidesse, et arusaada kui hästi on teavitatud liikmed oma toormele lisandväärtuse andmisest. Samuti uuriti ka millised on edasised ühistu mõtted toormele lisandväärtuse andmisel.

Teine ettevõtete külastuse päev “**Toormele lisandväärtuse andmine**” toimus 28.03.2018.

2.4.2 Üvasi Talu OÜ ja Lõunapiim OÜ

a) “**Toormele lisandväärtuse andmine**“– 28.03.2018

Üvasi Talu OÜ, Rasina küla, Põlva vald; grupijuhi nimi: Rando Värnik; kõneleja: Anne Grünberg; osavõtjate arv: 9 osalejat.

b) “**Toormele lisandväärtuse andmine**“– 28.03.2018

Lõunapiim OÜ, Metsavenna Talu, Vastse-Roosa küla, Rõuge vald, Võru maakond; grupijuhi nimi: Rando Värnik; kõneleja: Meelis Mõttus; osavõtjate arv: 9 osalejat.

Külastati Üvasi Talu OÜ ja Lõunapiim OÜ. Külastuste sihtgrupiks olid toimivate ja alustavate põllumajandusühistute juhtkond ja liikmed. Külastustel osales kokku 9 osalejat. Külastuste eesmärgiks oli praktilise teadmise jagamine koostöö arendamiseks ja toormele lisandväärtuse andmiseks.

Vaadati konkreetsete ettevõtete näitel, kuidas piima kui tooret töötlev väike üksus on arendanud välja ahela toormest tooteni, et sellekaudu saada enda toormest rohkem lisandväärtust. Õpiti tundma kahe tootja näitel, et millised on raskuspunktid, kus ka vajatakse poliitiliste otsustajate abi. Ettevõtjate poolt anti ülevaade ka sellest, et kuidas väikeettevõtjad peavad koostööd tegema nii turgude leidmise, turutingimustega kohanemise kui ka seadusloome protsessis. Toodi esile ka probleemi, et Eesti inimene ei ole alati kohe valmis usaldama ühist koostööd ja ainult head praktilised kogemused viivad ühiste tegevuste ja mõistmiseni. Leiti, et ühistegevuse pikaajaline programm on siin väga suureks abiks oma sisu ja erinevate tegevuste abil.

Kolmas ettevõtete külastuse päev teemal **“Toormele lisandväärtuse andmine”** toimus 18.04.2018.

2.4.3 Eesti Lihatööstuse Ühistu ja Haameri Talu Lihapood OÜ

a) **“Toormele lisandväärtuse andmine” – 18.04.2018**

Eesti Lihatööstuse Ühistu, Tööstuse, Vastse-Kuuste 63601, Põlva maakond;
grupijuhhi nimi: Rando Värnik; kõneleja: Tarmo Saar; osavõtjate arv: 7 osalejat.

b) **“Toormele lisandväärtuse andmine” – 18.04.2018**

Haameri Talu Lihapood OÜ, Viluste küla, Veriora vald, Põlvamaa 64225; grupijuhhi nimi: Rando Värnik; kõneleja: Ave Haamer; osavõtjate arv: 7 osalejat.

Külastati Eesti Lihatööstuse Ühistut ja Haameri Talu Lihapood OÜ-d. Külastuste sihtgrupiks olid toimivate ja alustavate põllumajandusühistute juhtkond ja liikmed. Külastustel osales kokku 7 osalejat. Külastuste eesmärgiks oli praktilise teadmise jagamine koostöö arendamiseks ja toormele lisandväärtuse andmiseks.

Külastusel saadi ülevaade liha tootmise ja töötlemise ühistegelikust protsessist. Läbi diskussiooni saadi teadmist erinevatest lihaväärindamisega seotud nõuetest tehnoloogiale, toidupuhtusele ja võimalustest, kuidas neid nõudeid täita ja lahendada ühistuliselt, näiteks

ühistulise tapamaja puhul. Toodi esile ka probleeme ja kitsaskohti lihatootmise sektoris ühistulises koostöös ja ka omavahelises konkureerimises. Peeti oluliseks, et ühistuline lihasektor peaks arenema ning tuleb leida teed ja võimalused eesti ühistulise lihasektori arendamiseks.

Neljas ettevõtte külastuse päev **“Toormele lisandväärtuse andmine”** toimus 26.10.2018, Põlvamaal.

2.4.4 OÜ Siidrikoda

“Toormele lisandväärtuse andmine” – 26.10.2018;

OÜ Siidrikoda, Orava talu, Valgjärve küla, Kanepi vald, 63419 Põlvamaa; grupijuhi nimi: Rando Värnik; kõneleja: Sulev Nõmman; osavõtjate arv: 12 osalejat.

Külastuse sihtgrupiks olid toimivate ja alustavate põllumajandusühistute juhtkond ja liikmed. Külastustel osales kokku 12 osalejat. Tagasiside kohaselt pidasid kõik vastajad nii temaatikat kui ka ettevõtte tutvustust heaks. Külastuse eesmärgiks oli praktilise teadmise jagamine koostöö arendamiseks ja toormele lisandväärtuse andmiseks.

Külastuse päeval saadi ülevaade aiandussektori võimalustest toormele lisandväärtuse andmiseks. Ettevõtte omanik selgitas oma ettevõtte arengutsükli ja tegevusega alustamise põhjuseid ja tagamaid. Muuhulgas rõhutati seda, et oluline on igasugune koostöö nii teadlaste kui ka teiste organisatsioonidega saamaks teavet ja informatsiooni toorme väärimiseks ning uute toodete ja protsesside kasutamiseks oma ettevõttes. Tegemist on hea näitega kuidas on suudetud oma arendustegevustesse kaasata ka erinevate investorite raha kapitalikaasamise platvormi abil. Külastusel osalenud ettevõtjatel oli hulgaliselt küsimusi ja tähelepanekuid lähtuvalt aiandus spetsiifikast. Oluliseks tuleb pidada ka väga hea ülevaate saamist

tehnoloogilistest lahendustest puuviljade väärindamisel ja uute toodete saamisel.

2.5 Välisettevõtete külastus

26.11.2018 – 30.11.2018 külastati Šotimaa ettevõtteid teemal: „Rahvusvaheline koostöö põllumajanduses“. Külastatud ettevõtteid tegelesid peamiselt liha tootmise, töötlemise või turustamisega. Külastati:

26.11.2018 - Food from Argyll at The Pier, linn Oban, piirkonna toidutootjate ühistu.

27.11.2018 - Mull Abattoir, Mulli saar, saare kogukonnale teenuseid osutav tapamaja.

27.11.2018 - Ardalanish Farm/Weavers, Mulli saar, lamba ja lihaveise farm ning villatöötlemise vabrik eelkõige värvimata villast toodetele.

28.11.2018 - Fyne Ales Brewery, Cairndow linn, endisse piimakarja lauta rajatud õllepruulimise koda, kellel on ka oma lihaveisekari.

29.11.2018 - The Stirling Tea Company, Stirling linn, kasvatavad Šotimaa kliimale kohandunud teed potitaimedena kilekasvuhoonetes.

29.11.2018 - AK Stoddart Limited, Bronxburn linn, Šotimaa üks juhtivaid veiseliha töötlejaid.

Antud väliskülastuse eesmärk oli saada vajalikku abi ja nõuandeid lihatootmise ja väärindamise sektori arendamiseks. Saadi väga hea ülevaade kohaliku väiketapamaja toimimisest ning erinevatest protsessidest ja tingimustest, mis käsitlevad antud tegevust. Oluline on kontaktvõrgustiku tekkimine, mis aitab saada täiendavat informatsiooni tekkivate küsimuste puhul praktilises tegevuses. Väga huvitav ja vajalik kogemus saadi ka liha ja lambapiima väärindamisest läbi kohaliku koostöövõrgustiku. Lisaks saadi väga vajalik kogemus ja tehnoloogiline ülevaade kaasnevate toodete väärindamisel lambakasvatuses. Saadi ülevaade kohaliku lambakasvatuse tõuaretusest ning teaduskoostööst kaasaegse lambakasvatuse sektori arengu eeldusena. Külastati mitmete ettevõtete lambakasvatuse ja lihaveisekasvatuse oksjonikeskusi ja saadi hea ülevaade oksjonihindade kujunemise protsessist ning elusloomade turustamisest. Lisaks olid mitmed kohtumised kohalike ühistute esindajatega, kes selgitasid vajadust suuremaks koostöökaks globaliseerumise kontekstis nii teaduse kui ka erinevate teadmiste siirdamisel sektorisse.

2.6 Konverents

22.11.2018 toimus rahvusvaheline ühistegevuse konverents: „Läbi ühistulise tegevuse konkurendist partneriks”.

Konverents toimus Tartus, Eesti Maaülikooli aulas. Konverentsile olid oodatud kõik ühistegevuse huvilised.

Konverentsi päevakava ja esinejad:

09:30-10:00 Registreerimine ja tervituskohv

10:00-10:10 Avasõnad – prof. Rando Värnik (Eesti Maaülikooli Majandus- ja sotsiaalinstituudi professor ning ühistegevuse pikaajalise programmi eestvedaja) ja Roomet Sõrmus (Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja juhatuse esimees)

10:10-10:15 Tervituskõne – Mait Klaassen (Eesti Maaülikooli rektor)

10:15-10:30 Tervituskõne – Illar Lemetti (Eesti Maaeluministeeriumi kantsler) ja Marko Gorban (Eesti Maaeluministeeriumi põllumajandus- ja maaelupoliitika asekancler)

10:30-11:15 Dr Jos Bijman – „Põllumajandusühistud Euroopas: peamised väljakutsed ja võimalused“/, *„Agricultural Cooperatives in Europe: Key Challenges and Opportunities“* (Wageningen Ülikool, Holland)

11:15-12:00 Assoc. Prof. Eric Micheels – „Organisatsiooniõpe põllumajandusühistutes: Kanada kogemus“/, *„Organizational Learning in Agricultural Cooperatives: Experience from Canada“* (Saskatchewan Ülikool, Kanada)

12:00-13:00 Lõuna

13:00-13:45 Francisco Borrás – „Hispaania põllumajandusühistute hetkeolukord. Puu- ja köögivilja sektori näide: ANECOOP“/, *„The Current Situation of Spanish Agrifood Cooperatives. Example of the Fruit and Vegetable Sector: ANECOOP“* (ANECOOP, Hispaania)

13:45-14:30 TJ Flanagan – „Kuidas töötab ühistuline mudel Iirimaa piimanduses“/, *„How the Co-operative Model works for Dairy in Ireland“* (ICOS, Iirimaa)

14:30-14:50 Kohvipaus

14:50-15:10 Jaan Metsamaa – „Farm In Production õlikultuuride töötlemise tehas: ideest teostuseni“ (TÜ Farm In, Eesti)

15:10-15:30 Jaanus Murakas – „Ühistute omavaheline konkureerimine takistab liikmete huvide eest seismist“ (Piimandusühistu E-Piim, Eesti)

15:30-16:30 Arutelu (Dr Jos Bijman, Assoc. Prof. Eric Micheels, Francisco Borrás, TJ Flanagan, Jaanus Murakas – moderaatorid: prof. Rando Värnik ja Vahur Tõnissoo)

16:30-16:35 Lõppsõna – prof. Rando Värnik

Konverentsi ülekanne on kättesaadav järgmiselt lingilt:

<https://www.youtube.com/watch?v=Glzq-gQKrVg&list=PLjjOFQhkUzwZenPEPoBKKQbs0DsmZyDIX>

Järgnevalt olulisematest väljaõeldud mõtetest konverentsil

Eestis tuleks ühistegevuse arendamine seada strateegiliseks eesmärgiks ja ühistegevuse põhimõtete rakendamine tuleb integreerida erinevatesse poliitikatesse. Eestis on koostöö ja ühistegevus endiselt kasutamata võimalus. Eduka ühistu võti seisneb tema liikme panustamises. Meie kõigi ülesanne peaks olema oma positsiooni parandamine tarneahelas ja täiendava lisandväärtuse loomine. Ühistegevuse mõte peab saama vabalt lennata, mis tähendab, et tuleb rääkida ka esile kerkinud probleemidest.

Meie eesmärgiks ühistegevuse arendamisel peab tulevikus saama teenitud müügitulu kasv ühistu liikme kohta, ühistusse koondunud põllumajandustootjate arvu kasv ning ühistute poolt loodud lisandväärtuse osakaalu kasv põllumajandustootmise lisandväärtuses. Väljakutsena peame suutma suurendada investeerimisvõimekust ühistutes ning ühistutevahelist konsolideerimist. Rõhutati vajadust Eestis rajada ühistegevuse kompetentsikeskus ja defineerida Eestis ühistegevuse olemus põllumajandus- ja toidusektoris.

Oma ettekandes rõhutas Dr Jos Bijman, et kahjuks üha vähem inimesi teab, kuidas toitu toodetakse ja mõistab selle spetsiifikat. Ühistute väljakutsed maailmas muutuvad pidevalt ja tänasel päeval on oluline tähelepanu osutada tehingukulude vähendamisele, tarneahela efektiivsusele ja ühistu innovatsioonis koosloodavatele uutele toodetele ja teenustele. Enam tuleb arvestada nn. vertikaalset integratsiooni erinevate toidutarneahela osade vahel. Ta tõi esile, et tootjate ühistegevust mõjutavad enam eelnevad ühistegevuse kogemused, üldine ühiskonna usaldus, sarnased huvid, kõrgem tootjate haritus, ühistegevust võimaldav seadusandlus ning selle eelised.

Olulise punktina tõi ta ka esile tootjate organisatsioonide arendamise vajaduse jätkusuutliku toidusektori tagamiseks. Euroopa Liit arendab tootjaorganisatsioonide kontseptsiooni ning küsimuseks saab, mis saab täna olemasolevatest ühistutest. Ta selgitas, et tootjaorganisatsioonid on vajalikud ja olulised seal, kus ühistud on vähearenenud ja nende turuosa on väike. Vahe nende organisatsioonide vahel on selles, et ühistu on seaduslikult defineeritud ettevõtluse vorm aga TO võib olla vorm, mis koondab erinevat tüüpi ettevõtlust, kaasa arvatud ühistulist. Jäi kõlama juhtmõte, et maailmas on ühistu kui ettevõtluse vorm saamas oluliseks legaalseks ärimudeliks. Ühistulise ärimudeli tuum seisneb nn. lehtris, mis selgitab, et ühes lehtri otsas on palju toidutarbijaid ja teises on palju müüjaid. Ühistu on see, mis viib need kaks poolt kenasti kokku ja üritab seejuures saada parimaid lepingutingimusi.

Tänapäeval on ühistud nn. hübriidtüüpi organisatsioonid ja me nimetame neid seetõttu nii, et selles saavad kokku ja kombineeritakse nii ühistuliste põhimõtete kui ka mitte ühistuliste ettevõtete mudelid. Kui ühistulises organisatsioonis teostavad tegevusi ainult liikmed siis nn. hübriidühistutes tehakse tehinguid erinevate ettevõtete poolt ja see on seotud juba juhtimise ja otsustamisprotsessi keerukuse ja uute väljakutsetega. Selliste hübriidstruktuuridega tekib mitmekesisus ja see omakorda seab väljakutse, kuidas ühistud sellega hakkama saavad. Ka põllumajandustootjate mõttelaadis peab toimuma muutus, mitte ei toodeta lihtsalt toodangut vaid tootjatest peavad saama ettevõtjad.

Kuidas siiski saavutada koostöö ja partnerlus konkureerimise asemel?

Diskussioonis osalenute arvates ei loe põllumajandustootjad tavaliselt ennast üksteisega konkurentideks, sest nad on hinnavõtjad. Siiski näiteks aiandus- ja köögiviljasektoris, kui muututakse tootmismahitudelt üha suuremaks, tekib ka konkureerimine. Kõik suuremad põllumajandusettevõtted, kes toodavad enam toodangut, tahavad saada paremat hinda ja seetõttu käsitlevad tootjad üksteist konkurentidena. Aga ka nende suurte aiandustootjate puhul, kes suudavad jaemüüki pakkuda suurt kogust, on see suur aiandustootja ikkagi suhteliselt väike ja sellel juhul tuleb teemaks koostöö erinevate tootjate vahel. Jaesektoris müügilolevad tooted erinevatel tootjatel on omavahelises konkureerimises ja sel puhul tuleb ka neil asuda otsima ühisosa, isegi siis, kui nad üksikult võttes on turul väga heade ja tugevate toodetega.

Köögivilja- ja puuviljasektoris on sellised suured ettevõtted väga individualistlike lähenemiste ja huvidega ka ühistutes. On vaja arusaada, kus on mõtet olla partner ja kus ei ole mõtet omavahel konkureerida. Samuti on hetkel suur konkurents maale ja tööjõule.

Kanada näitel on põllumajandustootjad ühiselt partneritena enam valmis investeerima teadusesse, nad on valmis kokkupanema ressursse sellisel juhul, kus nad tunnevad, et üksi pole võimalik saavutada sama tulemit. **Võtmeelement on tunnetada ja määratleda valdkonnad, kus koostöö ja partnerlus on kasulikum kui konkureerimine.** Erinevate ühistute juures on võtmeteguriks ühistute juhtimine ja eestvedamine. Lisaks on ka äärmiselt oluline tegur ühistu liikmete ja juhtide vaheline suhtlus saamaks konkurendist partneriks. **Konkureerimine ja partnerlus Iirimaa mõistes sõltub sellest, et millisel turul, millise toote ning mahuga toimetatakse.** Kui sa oled piimatootja ja sinu turg on rahvusvaheline piimaturg mahuga 700 miljardit liitrit piima aastas ja Iirimaa osa selles on 7 miljonit liitrit ehk siis ainult 1% maailma turust, on absoluutselt mõistlik teatud tegevusi teostada ühiselt ühistuna koos ja katta ühiselt ka kulutusi. Ka piimandusvaldkonnas on kõige suurem küsimus määratleda, milles, mis ajal ning kellega on mõistlik teha koostööd. Suur koostöö koht on kindlasti keskkonna ja toiduohutuse küsimuste ja väljakutsetega toimetulek. Ühistutevaheline konkurents on probleem, tihti kaotatakse selle läbi olulises mahus raha ja turujõudu. Balti riikides on eriline olukord. Meie väiksemad ühistud konkureerivad omavahel ning on seetõttu mõjutatavad jaemüügi sektori poolt, mis surub hindasid alla ja halvendab kauplemise tingimusi veelgi.

Konverentsi tagasiside on nii siseriiklikult kui ka väliskülaliste poolt äärmiselt positiivne ning tunnustatakse nii konverentsi väga kõrget sisulist taset kui ka korraldust. Kiideti väga ka antud teema püstituse uudsust ning sellest rääkimise vajadust ning diskussiooni vormi.

2.7 Õpiringid

a) toidunisu tootjate koostöö õpiring

2018.a. toimus 3 toidunisu tootjate koostöö õpiringi kohtumist. Koostöö õpiringi eesmärgiks on väärtusahelas kõrgemale jõudmine ning tegevusplaani käivitamine toidunisu lisaväärtuse tõstmiseks. Esimene kohtumine toimus 05.04.2018 Rakveres, teine kohtumine 19.04.2018 Tartus ja kolmas kohtumine 07.12.2018 Otepääl. Esimesel kohtumisel oli teemaks toidunisu kasvatamisega seotud arengusuunad tulevikuks, teisel kohtumisel nisu kasvatuse peamised tulevikuvajadused ühistus ning kolmandal kohtumisel nisu kasvatajate benchmarking süsteemi loomine ja rakendamine ühiste eesmärkide saavutamiseks.

b) Piimanduse koostöö õpiring

2018.a. toimus 3 piimanduse koostöö õpiringi kohtumist. Piimanduse õpiringi eesmärgiks on koostöö oskuste arendamine. Kohtumised toimusid Mäos vastavalt 19.06.2018, 12.07.2018 ja

02.11.2018. Esimese kohtumise teemaks oli rahvusvaheliste ühistute juhtimine ja finantseerimine, teise kohtumise teemaks piimanduse tuleviku väljavaated Eestis ning kolmanda kohtumise teemaks piimandussektori ühised eesmärgid piimandusestrateegia aastani 2030 valguses.

c) Viljandi väikepõllumajandus tootjate koostöö õpiring

2018.a. toimus 3 Viljandi väikepõllumajandus tootjate koostöö õpiringi kohtumist. Õpiringi eesmärgiks on kaasamine ja koostöö oskuste arendamine kvaliteedi tagamiseks väikepõllumajandus tootjate vahel. Kohtumised toimusid 07.02.2018, 21.03.2018 ja 01.10.2018 Viljandis. Õpiringi kohtumistel koostati 2018.a. tegevusplaan, käsitleti laoarvestuse põhimõtteid ühistu juhtimise lihtsustamiseks ning selgitati ühistu juhtimise protsessi ja tulevikuootusi.

2.8 Väljaantud käsiraamatute ja teabematerjalide loetelu

2018.a. anti välja järgmised teabematerjalid ja käsiraamat:

- a) Ühistu loomise käsiraamat – käsitletakse järgnevaid teemasid: praktiku kommenteeritud tulundusühistuseadus; erinevat tüüpi ühistute põhikirjade koostamine; tulundusühistu raamatupidamine; tunnustatud tootjaorganisatsioonide olemus ja kasu; ühistu omanik on ühistu liige ning kuidas saavutada usaldus koostöök.

Maht: B5, 214 lehte koos kaantega, 500 eksemplari.

ISBN 978-9949-629-54-1

ISBN 978-9949-629-55-8 (pdf)

Ühistu loomise käsiraamatu jaotuskava

Sundeksemplarid: 4 tükki
Nõukogu liikmed: 9 tükki
Maaeluministeerium: 3 tükki
Tootjaorganisatsioonid: 125 tükki
Eesti Maaülikool: 15 tükki
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda: 50 tükki
Põllumajandusuringute Keskus: 50 tükki
PRIA: 1 tükk
Jagamine ürituste käigus: 243 tükki

Käsiraamatu veebilink: <http://yhistegevus.emu.ee/wp-content/uploads/2018/12/%E2%80%9C%C3%9C%9Chistu-loomise-k%C3%A4siraamat%E2%80%9D.pdf>

- b) Teabematerjal: toodete eksport ja turustamine – käsitletakse järgnevaid teemasid: turustus kodu- ja eksportturgudel; turunduse võimalused; väiketootja võimalused turustuskanalis; väärtusahelapõhine koostöö; uued turud ning nendele sisenemine; ühistegevuse kasu toodete eksportimisel ja turustamisel.

Maht: B5, 36 lehte koos kaantega, 100 eksemplari.

Teabematerjal: Toodete eksport ja turustamine jaotuskava

Sundeksemplarid: 4 tükki
Nõukogu liikmed: 9 tükki
Maaeluministerium: 3 tükki
Tootjaorganisatsioonid: 25 tükki
Eesti Maaülikool: 5 tükki
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda: 10 tükki
Põllumajandusuuringute Keskus: 10 tükki
PRIA: 1 tükk
Jagamine ürituste käigus: 33 tükki

Teabematerjali veebilink: <http://yhistegevus.emu.ee/wp-content/uploads/2018/12/%E2%80%9CToodete-eksport-ja-turustamine%E2%80%9D.pdf>

- c) Teabematerjal: liikmete kaasamine otsustusprotsessidesse – käsitletakse järgnevaid teemasid: ühistu struktuuri ja strateegia kujundamine juhtkonna ja nõukogu tasandil; tegevjuhtkonna valimisprotsess; ühistu roll ning ootused ühistu juhtimisele; põlvkondade vahelised erinevused, millega tuleb ühistu juhtimisel arvestada; uute ja vanade liikmete konflikt ja võimalikud lahendused ning liikmete kaasamine otsustusprotsessidesse.

Maht: B5, 36 lehte koos kaantega, 100 eksemplari.

Teabematerjal: Liikmete kaasamine otsustusprotsessidesse jaotuskava

Sundeksemplarid: 4 tükki
Nõukogu liikmed: 9 tükki
Maaeluministerium: 3 tükki
Tootjaorganisatsioonid: 25 tükki
Eesti Maaülikool: 5 tükki
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda: 10 tükki
Põllumajandusuuringute Keskus: 10 tükki
PRIA: 1 tükk
Jagamine ürituste käigus: 33 tükki

Teabematerjali veebilink: <http://yhistegevus.emu.ee/wp-content/uploads/2018/12/%E2%80%9CLiikmete-kaasamine-otsustusprotsessidesse%E2%80%9D.pdf>

2.9 Veebileht

Ühistegevuse veebilehel on avaldatud 2018.a. järgnevad materjalid:

- a) Tulundusühistu raamatupidamine – Mary Mägi 25.01.2018
- b) Tulundusühistu finantsjuhtimine – Enre Oru 25.01.2018
- c) Väiketootja sisenemine jaekaubandusse – Sirkka Pintmann 31.01.2018
- d) Coop Eesti jaekaubandusest – Oliver Rist 31.01.2018
- e) Ühistu liikme õigused, vastutus ja kohustused – Olav Kreen 07.02.2018
- f) Ühistu liikmeks olemise olemus – Vahur Tõnissoo 07.02.2018
- g) Tootjaorganisatsioon kui EL ühise põllumajanduspoliitika meede põllumajandustootjate turujõu suurendamiseks – Kalev Karisalu 14.02.2018
- h) Investeeringutoetused töötlemiseks ja turustamiseks – Janeli Tikk 14.02.2018
- i) Ühistegevus põllumajanduses ja konkurentsireeglid – Katrin Tasa 14.02.2018
- j) Ühistegevuse praktilised näited – Edgars Ruža 27.02.2018
- k) Toidutootjate turundus kaubanduskeskustes – Piret Kull 06.03.2018
- l) Ühistuline koostöö Eestimaa Kartul TÜ näitel – Oliver Ots 06.03.2018
- m) Matsimoka lugu – Jan Inno 06.03.2018
- n) Ühistegevus põllumajanduse esindusorganisatsioonides – Roomet Sõrmus 21.03.2018
- o) Ühistulise tegevuse kogemused – Tõnu Post 21.03.2018
- p) TÜ Farm In ühistute vaheline sisendite ostu osakond – visioon ja tegelikkus – Urmas Pallon 21.03.2018
- q) Eksport ning riskide juhtimine toorainete kaubanduses – Indrek Aigro 03.04.2018
- r) Mida toota ja kuhu müüa – Ülo Kivine 03.04.2018
- s) AS Salvest – ajalugu ja arenguvõimalused kodu- ja eksporditurgudel – Veljo Ipits 04.04.2018
- t) Eesti piimanduse senisest suurema konkurentsivõime tekkimise eeldused – Jaanus Murakas 04.04.2018
- u) Kommunikatsioon ühistus – Ene Seidla 24.04.-25.04.2018

- v) Keskühistu moodustamine ühistute ühinemisel Piimandusühistu E-Piim näitel – Sulev Mölder 04.09.2018
- w) Nõukogu ja juhatuse liikmete roll TÕ Farm In käivitamisel – Vahur Tõnissoo 04.09.2018
- x) Nõukogu ja juhatuse liikmete roll Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu arendamisel – Tanel Bulitko 05.09.2018
- y) Keskühistu loomist puudutavad õigusaktid – Olavi-Jüri Luik ja Rainer Ratnik 05.09.2018
- z) Ühistu liikme õigused, vastutus ja kohustused – Olav Kreen 26.09.2018
- aa) Ühistu liikmeks olemise olemus – Vahur Tõnissoo 26.09.2018
- bb) Tootjaorganisatsioon kui EL ühise põllumajanduspoliitika meede põllumajandustootjate turujõu suurendamiseks – Kaie Laaneväli 24.10.2018
- cc) Investeeringutoetused töötlemiseks ja turustamiseks – Janeli Tikk 24.10.2018
- dd) Ühistegevus põllumajanduses ja konkurentsireeglid – Katrin Tasa 24.10.2018
- ee) Ühistegevuse praktilised näited – Edgars Ruža 30.10.2018
- ff) Esindusorganisatsioonide roll ühistegevuse arendamisel Eestis – Kerli Ats 13.11.2018
- gg) TÕ Farm IN kasvuraskused ja tulevik – Urmas Pallon 13.11.2018
- hh) Põllumeeste ühistu KEVILI kogemus koostööst teiste ühistutega – Jaak Läänemets 13.11.2018
- ii) Põllumajandusühistud Euroopas – peamised väljakutsed ja võimalused – Jos Bijman 22.11.2018
- jj) Organisatsiooniõpe põllumajandusühistutes – Kanada kogemus – Eric Micheels 22.11.2018
- kk) Hispaania põllumajandusühistute hetkeolukord. Puu- ja köögivilja sektori näide – ANECOOP – Francisco Borrás 22.11.2018
- ll) Kuidas töötab ühistuline mudel Iirimaa piimanduses – TJ Flanagan 22.11.2018
- mm) Farm In Production õlikultuuride töötlemise tehas – ideest teostuseni – Jaan Metsamaa 22.11.2018
- nn) Ühistute omavaheline konkureerimine takistab liikmete huvide eest seismist – Jaanus Murakas 22.11.2018
- oo) Teabematerjal: “Toodete eksport ja turustamine” – 31.12.2018
- pp) Teabematerjal: „Liikmete kaasamine otsustusprotsessidesse“ – 31.12.2018
- qq) Käsiraamat: „Ühistu loomise käsiraamat“ – 31.12.2018

Ühistegevuse veebilehe külastatavus Google Analytics andmetel on toodud alljärgnevas tabelis:

Periood	Külastajate arv
2017 märts	49
2017 aprill	108
2017 mai	134
2017 juuni	107
2017 juuli	86
2017 august	101
2017 september	88
2017 oktoober	104
2017 november	145
2017 detsember	107
2018 jaanuar	125
2018 veebruar	178
2018 märts	116
2018 aprill	99
2018 mai	65
2018 juuni	143
2018 juuli	79
2018 august	181
2018 september	123
2018 oktoober	153
2018 november	207
2018 detsember	220

3. Teave sihtgruppidele infopäevade, täienduskoolituste, konverentside, ettevõtete külastuste ja õpiringide toimumise teavitamise kohta

Teavet programmi ürituste kohta on jagatud läbi mitme kanali internetis:

- a) pikk.ee veebileht;
- b) maainfo.ee veebileht ja uudiskirjad;
- c) yhistegevus.emu.ee veebileht;
- d) ühistegevuse Facebooki leht;
- e) Eesti Maaülikooli veebileht.

Samuti on saadetud kutsed e-mailiga läbi järgnevate listide;

- a) ühistute kontaktid äriregistrist;
- b) konsulentide kontakt pikk.ee lehelt;
- c) üritustel osalenud isikud;
- d) kutse edastamine programmi Nõukogu liikmete poolt;

- e) kutse edastamine programmi partnerite poolt (Põllumeeste Ühistu Kevili, Maaelu Edendamise Sihtasutus, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eestimaa Talupidajate Keskliit);
- f) põllumajanduse ja metsandusega tegelevad ettevõtted, PRIA kontakt, 2016.a. otsetoetuse saajad;
- g) PRIA poolt saadud tunnustatud tootjarühmade kontaktid;
- h) Eesti Maaülikooli andmebaas.

Samuti helistatakse läbi eelnevatel üritustel osalejad, et teavitada neid järgnevatest üritustest juhul, kui nädal enne üritust pole grupp täitunud. Kõige enam toimib otsekontakt helistades, sest e-maile tuleb palju ja tihti on huvipakkuvad üritused osalejatele märkamata jäänud. Samuti toimib hästi teavitamine sotsiaalmeedias.

4. Elluviidud tegevuste tulemuslikkuse analüüs

Alates programmi algusest 2017.a. kuni 30.06.2018 on ühistegevuse programmi raames käinud infopäevadel, täienduskoolitustel ja Eesti ettevõtete külastustel 186 erinevat isikut. Kokku on aga sellel perioodil osalenud 413 osalejat, mis näitab, et ühistegevuse programmi üritustel osalemine ei jää ühekordseks. Alates 01.07.2018 kuni 31.12.2018 on koos ühistegevuse konverentsiga lisandunud 233 osalejat.

2018.a. on korraldatud (infopäevad, täienduskoolitused, Eesti ettevõtete külastused) 21 tegevust, millest võttis osa 279 osalejat. See teeb keskmiselt 13.3 osalejat ürituse kohta. Perioodil 01.01.2017-31.12.2018 on infopäevadel olnud kokku osalejaid 177, Eesti ettevõtete külastustel 78, kahepäevastel täienduskoolitustel 191 (kui arvestada kaks päeva kokku) ja ühepäevastel täienduskoolitustel 193. Maksimaalne grupi suurus infopäevade ja koolituste puhul on 20 osalejat ning ettevõtete külastuste puhul 14 osalejat.

2018.a. oli Eesti ettevõtete külastuse päevadest kõige populaarsem OÜ Siidrikoda külastamine. Infopäevadest oli kõige populaarsem teema “EL põllumajanduslikud tootjaorganisatsioonid ja EL struktuurifondide toetuste võimalused”. Koolituste puhul oli osalejate arv kõige suurem teemade puhul “Tulundusühistu finantsjuhtimine” ja “Ühistuline turundamine”.

Ühistegevuse programmi üritustel osalevad peamiselt sihtgrupid põllumajandus ühistute juhtkond ning põllumajandus ettevõtete juhtkond. Tulundusühistute liikmete osalemist on oluliselt vähem ning seda aitaks suurendada juhtkonna aktiivsusega. Liikmete puhul on levinud

arvamus, et ühistu tegevuse arendamiseks piisab, kui programmi üritustel osaleb juhtkond. Programmi juht on seisukohal, et meil on vaja leida **meetmed, mis suunaksid ühistu liikmeid enam osalema ühistegevuse alastes koolitustes** ja kogemuste vahetamises. Selle saavutamiseks on vajalik ühistu juhtide ja nõukogu liikmete poolne ühistu liikmete teavitamine ning sünkroniseeritud tegevused ühistu enda poolt pakuvatest koolitustest, seminaridest ning teadmussiirde pikaajalisest programmist. Oleks vajalik mõelda, **kuidas programmi tegevusi saaks viia ühistu liikmetele “koju kätte”**. Või kuidas töötada välja täiendavad meetmed konkreetse ühistu vajadustest tulenevate liikmete kompetentsi tõstmiseks. Kuivõrd ühistegevuse arendamine sõltub väga palju iga üksiku ühistu liikme teadmistest, siis erinevate sihtgruppidega eraldi tegelemine on vajalik eeskätt seetõttu, et erinevates tasandites (juhid, nõukogu, liikmed) on erinevad juhtimis- ja otsustamistasandid, probleemiks jääb kuidas saada tänane põllumajandustootja - lihtliige programmi koolitustele, või siis konkreetselt sihtgrupile kujundatud tegevustele. Tuleviku tegevuste mõistes on märksõnadeks enam individuaalsust ning võimalusel ka e-põhiste lahenduste osaline kasutamine.

Programmi kõik tegevused, mis on kokkulepitud, aitavad suurendada ühistegevuse alase kompetentsi ja teabe levitamist kogu tarneaahela ulatuses. Mitmel korral on ühistegevuse programmi juht ühistegevuse alase kompetentsi teemadel **rääkinud nii teistel infopäevadel/konverentsidel, ajakirjanduses kui ka raadios**, samuti ühistegevuse rollist põllumajanduses ja toidutootmise sektoris. 2018.a. esimesel poolaastal korraldati kahepäevane täienduskoolitus **ekspordi teemal**. Koolitusel räägiti sihtgrupile uutest turgudest ja ettetulevatest küsimustest uuele turule sisenemisel. 2018.a. teisel poolaastal korraldati **rahvusvaheline ühistegevuse konverents**, kus esinesid 4 ühistegevuse väliseksperdi, mis samuti on kooskõlas programmi eesmärkidega. Läbi ühistegevuse konverentsi on võimalik suurendada rahvusvahelise ühistegevuse alast teadmist ja oskusteavet. Samuti on programmi raames käsitletud **ühistorundamise ja müügiarenduse** teemat, mis samuti on seatud ühistegevuse programmi eesmärkideks.

Vastavalt osalejate suulisele ja kirjalikule tagasisidele soovitakse programmi jätkamist sarnaselt eelnevale. Kõik korraldatud üritused on saanud positiivset tagasisidet ja osalejad on jäänud rahule valitud teemade ja lektoritega. Samuti on osalejad rahul, et grupi suurused ei ületa 20 inimest, mis annab võimaluse küsimuste esitamiseks ja diskussiooni tekkimiseks, seeläbi on ka tagatud parem teadmiste omaksvõtmine. Programmi meeskond näeb, et **ka edaspidi ei tohiks grupi suurus olla infopäevade ja koolituste puhul rohkem kui 20 osalejat**.

Endiselt oodatakse esinema praktikuid ning 2019.a. on plaanis kutsuda esinema rohkem kui varasemalt **väliseksperte**.

Järgmisel aastal soovib programmi meeskond käsitleda järgnevaid teemasid: finantseerimine, kommunikatsioon ja konfliktide lahendamine, jaekaubanduse ja turunduse võimalused, riskijuhtimine põllumajanduses, koostöö meetodid ja ühistegevuse praktilised kogemused välisriikidest. Sarnaselt 2018 aastaga näeme, et ka 2019.a. on vajadus jätkata teabe levitamist teemal, et ühistu omanik on ühistu liige. 2019.a. teabematerjalide ja käsiraamatute puhul on soov kirjutamisse kaasata enamusest väliseksperte, siamaani on kirjutamisse kaasatud olnud Eesti praktikud.

Tellijale oleks ettepanek, et kui programmi kestvuse ajal toimuvad muudatused programmi korraldamises ja nõuete täitmisel, siis võiks ka vastavalt uuendada programmi tehnilise kirjelduse dokumenti.

5. Koostöötegevused valdkonnas tegutsevate asutuste ja organisatsioonidega

Ühistegevuse programmi partnerid kohtuvad aastas vähemalt kaks korda, et arutada korraldatud ürituste tulemust ning seada eesmärgid veel korraldamata ürituste puhul. Nii nagu 2017.a. tehti koostööd Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga ka 2018.a., et korraldada rahvusvaheline ühistegevuse konverents ning viia läbi piimanduse õpiringi kohtumised. Programmi teised partnerid on kaasatud pigem sektoripõhise sisendi andmise poole pealt kui ürituste läbiviimise poole pealt, ürituste korralduslik pool on Eesti Maaülikooli kanda. Tulevikus näeme suuremat koostööd Maaelu Edendamise Sihtasutusega, et rohkem kaasata üritustel osalejatena nõustajaid ja seeläbi suurendada ühistegevusealaste teabelevitajate võrgustikku. Kõik programmi partnerid on kursis tegevuste kalendriga ning korraldavad info levitamist läbi oma kanalite.

Peale partnerite seminaride, ollakse jätkuvalt aktiivselt ühenduses ka e-maili ja telefoni teel, omavahel jagatakse programmi ürituste tagasiside ning olulist informatsiooni, mis toetab programmi tegevusi.

2018.a. jätkati sama suunda nagu oli 2017.a, lektoritena olid kaasatud ettevõtjad-praktikud, koolitajad, ühistute juhtkond ja nõukogu, valdkonna organisatsioonide ja liitude juhtkond ja nõukogu ning õppejõud.

Aruande koostajad: Rando Värnik, ühistegevuse programmi juht ja Liis Võlli, ühistegevuse programmi assistent.

Aruande kinnitamine ühistegevuse teadmussiirde pikaajalise programmi Nõukogu poolt, aruande kinnitamise kuupäev:

1. Reve Lambur, Põllumajandusuuringute Keskus (nõukogu esimees): 10.01.2019
2. Jaak Läänemets, KEVILI (nõukogu liige): 10.01.2019
3. Jaanus Joasoo, Maaeluministerium (nõukogu liige): 09.01.2019
4. Leho Verk, Maaelu Edendamise Sihtasutus (nõukogu liige): 10.01.2019
5. Märt Riisenberg, TÜ EPIKO (nõukogu liige): 08.01.2019
6. Kalle Hamburg, Eestimaa Talupidajate Keskliit (nõukogu liige): 10.01.2019
7. Kaie Laaneväli, Maaeluministerium (nõukogu liige): 10.01.2019
8. Mikk Link, Eesti Erametsaliit (nõukogu liige): 10.01.2019
9. Rando Värnik, Eesti Maaülikool (nõukogu liige): 10.01.2019